

ממצאי בריאות בחברה הבדואית בנגב

ד"ר אמל חייט

חוקרת בריאות במרכז הלאומי למידע ולחקר החברה הבדואית בנגב

מבוא מחוז הדרום נפת באר שבע

נתונים:

- מצב בריאות
- עישון
- עודף משקל והשמנה
- נתונים דמוגרפים: תמותת תינוקות ושיעור פריון
- היפגעות ילדים

תכנית עבודה 2026

מבוא

- האוכלוסייה הבדואית בנגב מהווה קבוצה ייחודית בישראל, המאופיינת במבנה גיל צעיר ופיזור גאוגרפי בין ישובים עירוניים לישובים כפריים לא מוסדרים
- האוכלוסייה מתמודדת עם אתגרים חברתיים, כלכליים ותשתיתיים משמעותיים, המשפיעים באופן ישיר ועקיף על מצבה הבריאותי
- בשנת 2023 במחוז דרום, שיעור תמותת תינוקות (ל-1000 לידות חי) באוכלוסייה הבדואית/הערבית היה 9.2, בהשוואה ל 2.3 באוכלוסייה היהודית

מקורות

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס):

- הסקר החברתי – בריאות ואורח חיים 2023
- תרשים רשויות מקומיות 2023
- טבלאות לידות חי, פטירות ופטירות תינוקות 2023 - נתונים מבוססים על רשות האוכלוסין וההגירה, מרשם האוכלוסין

רשות האוכלוסין וההגירה, מרשם האוכלוסין 2022

משרד הבריאות 2025 (פורטל עולם הדאטה)

משרד הבריאות - דו"ח שוויוניות בבריאות: מדדים, פערים והמלצות מדיניות (2023)

נתונים מהסקר החברתי 2023

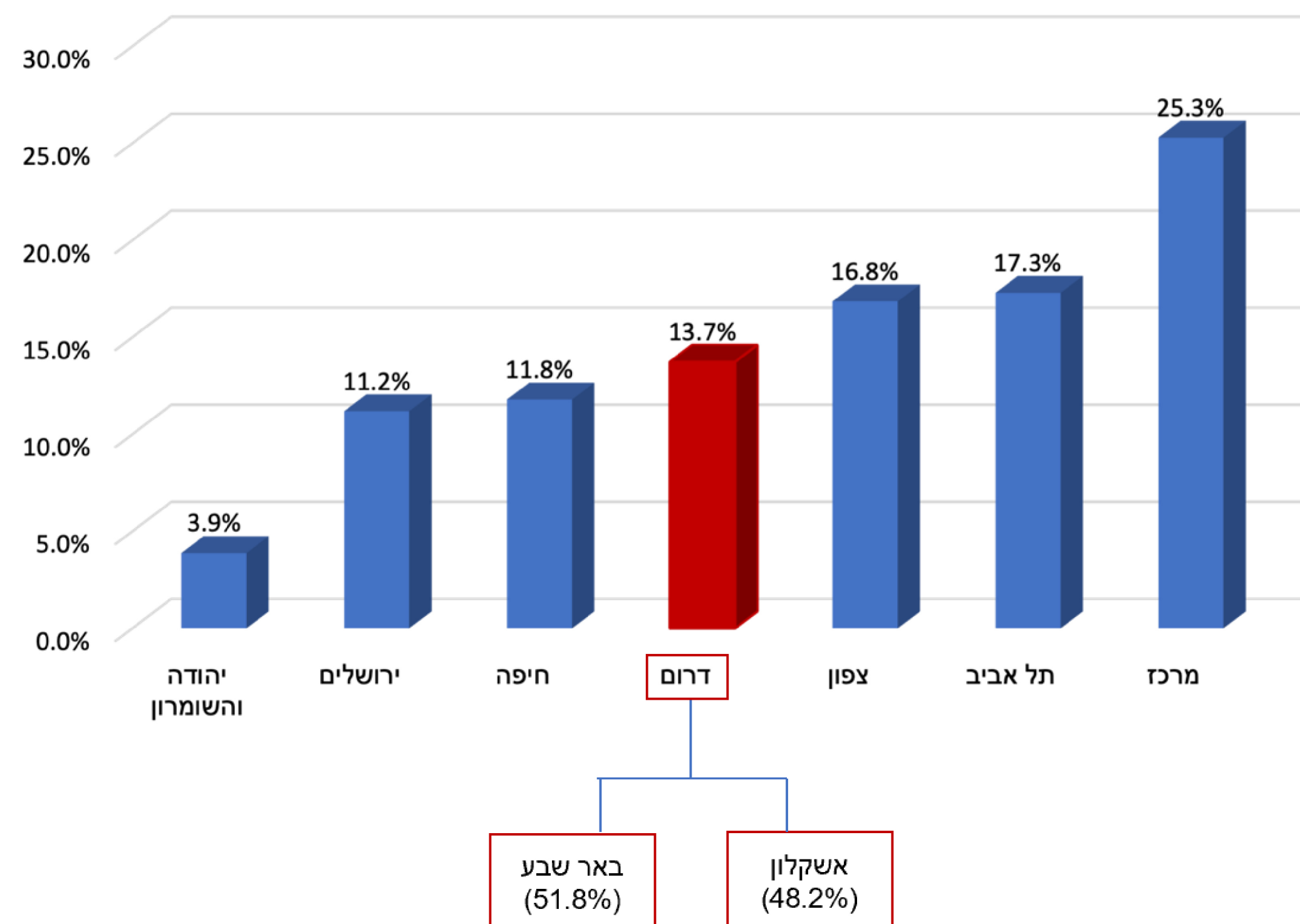
בריאות ואורח חיים

המדגם מייצג כ-6.18 מיליון איש בני 20 ומעלה מכלל האוכלוסייה

18.9% מהמשיבים היו ערבים

13.7% ממחוז דרום

התפלגות המדגם לפי מחוז

מקור: הסקר החברתי 2023

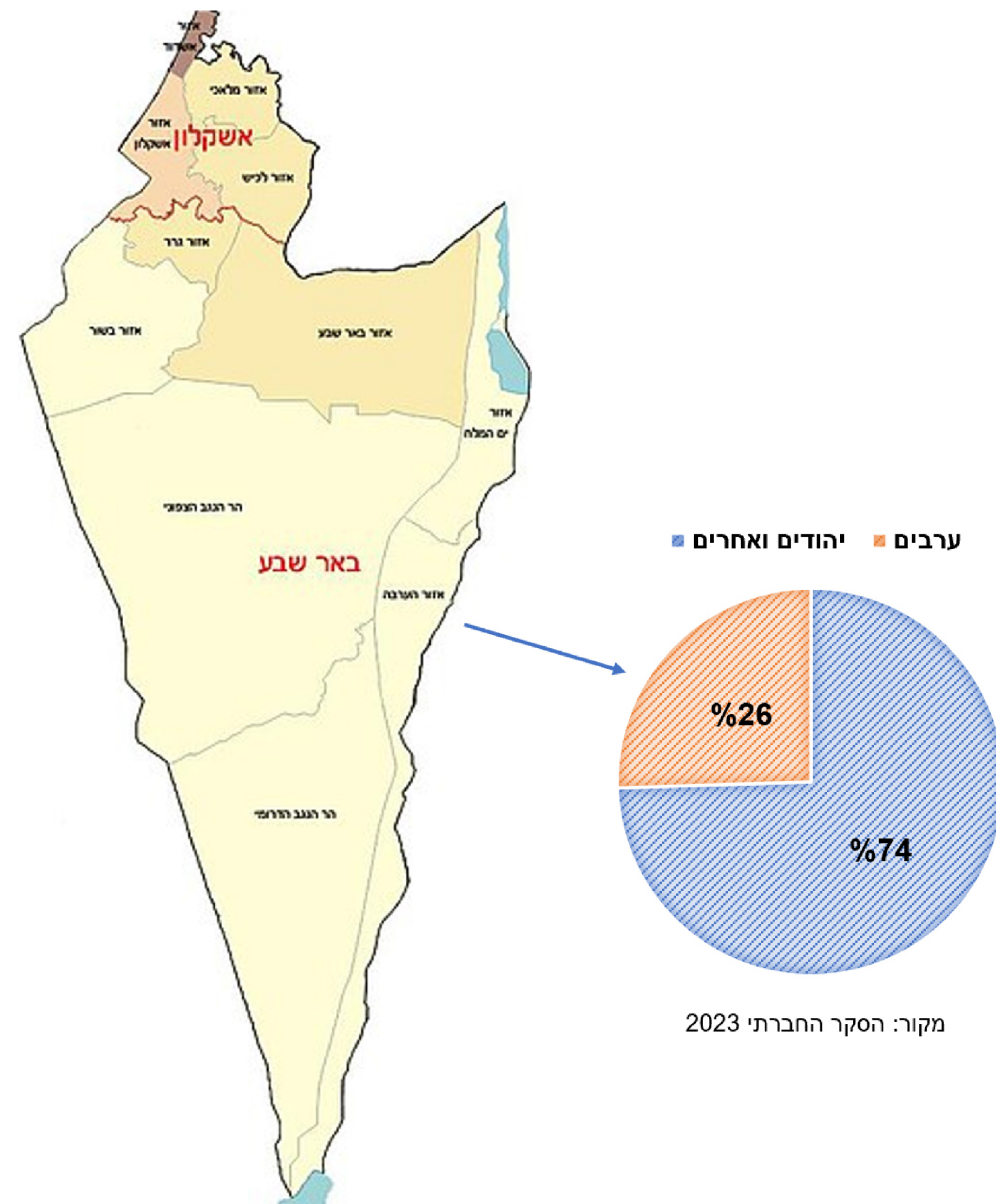
נפת באר שבע

מורכבת מ 11 מעוצות מקומיות, 10 מועצות אזוריות, מועצה
מקומית תעשייתית אחת, ושבע ערים

יישובים ערבים בנפת באר שבע:
עיר: רהט

מועצות מקומיות: חורה, כסייפה, ערערה בנגב, שגב שלום, תל שבע ולקיייה
מועצות אזוריות: נווה מדבר ואל-קסום
כפרים לא מוכרים

כרבע מהמשיבים בנפת באר שבע הם ערבים

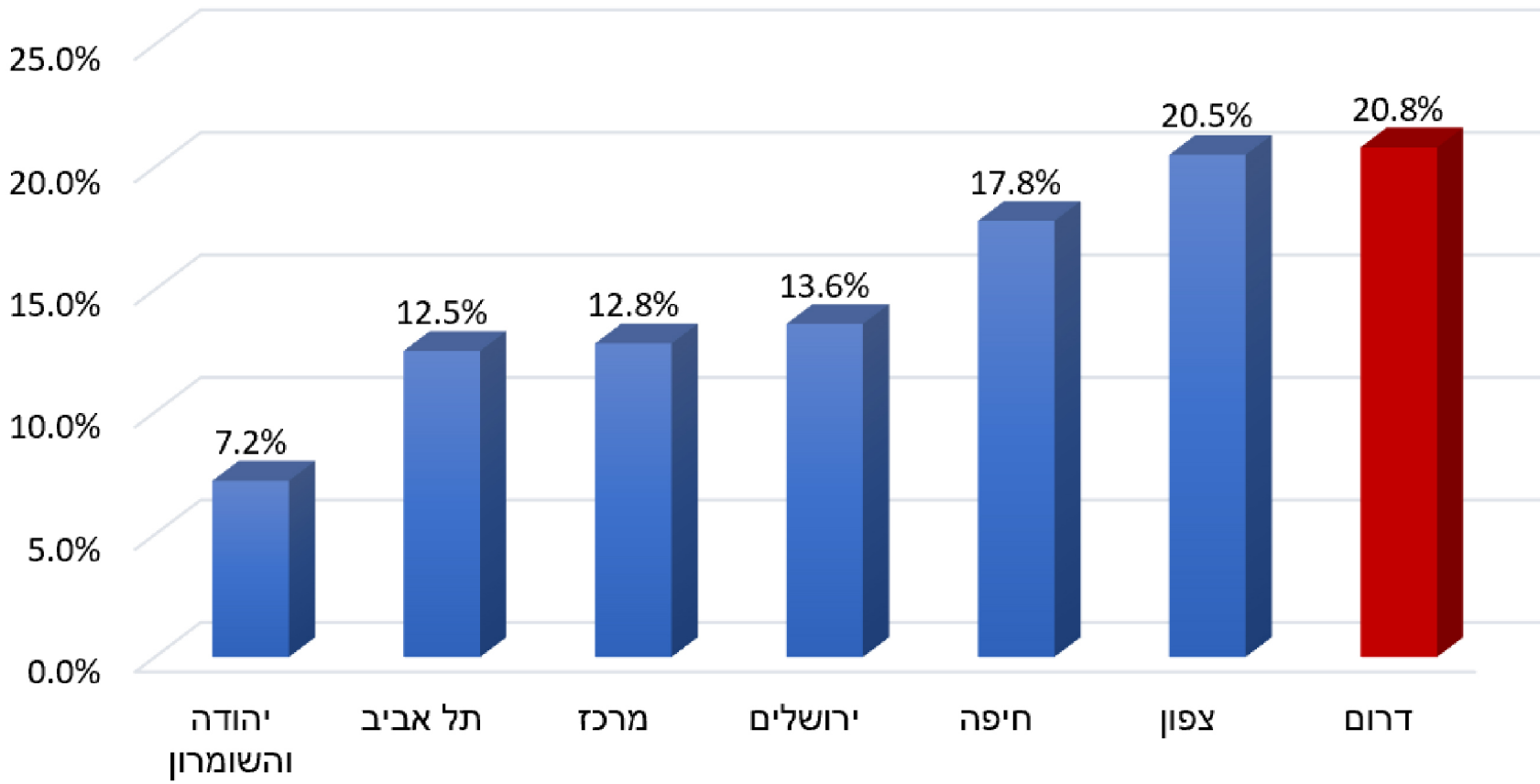

מצב בריאות

השוואה בין יהודים לערבים במפת באר שבע

מדד	ערבים	יהודים ואחרים
מצב בריאות לא טוב	*25.2%	19.1%
בעיה רפואית מפריעה או מפריעה מאד	*100.0%	65.3%
מוגבלות תפקודית חמורה	*28.3%	19.1%

מצב בריאות לא טוב

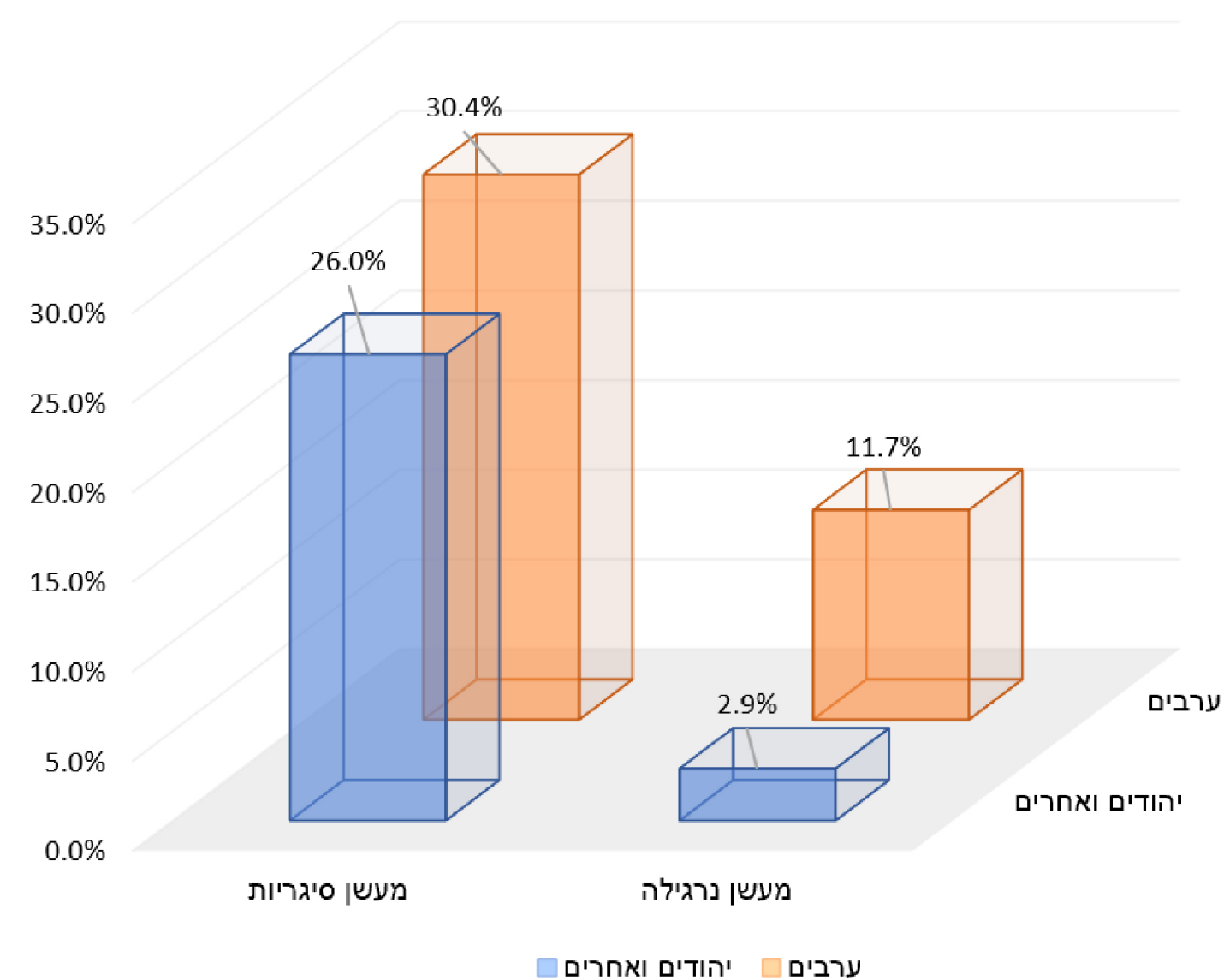

- יש פערים שמשקפים אי שוויון בריאותי בין התושבים הערבים והיהודים
- ייתכן כי ישנה זיקה בין מצב בריאותי ירוד לבין נסיבות חברתיות (כגון סגנון חיים ותרבות), גורמים סביבתיים ופערים בנגישות לשירותי בריאות
- חוסר שוויון בבריאות יוצר שרשרת של פגיעה: החל מקיצור תוחלת החיים ועד לפגיעה ביכולת להשתלב בשוק העבודה וביציבות הכלכלית של המשפחה.

*p-value < 0.001
מקור: הסקר החברתי 2023

עישון סיגריות ונרגילה

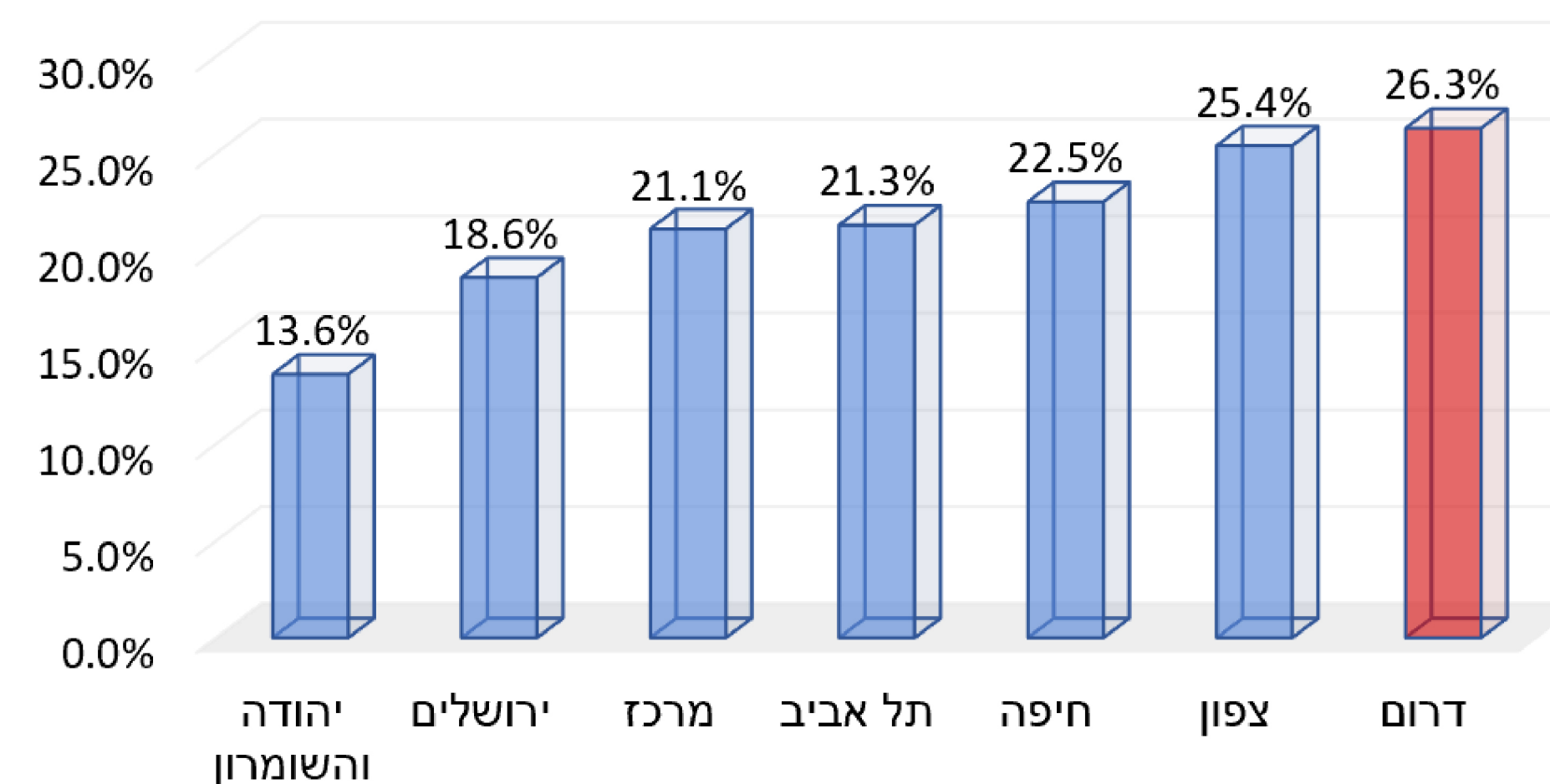
אחוז המעשנים באוכלוסיות השונות בנפת באר שבע

*p-value < 0.001

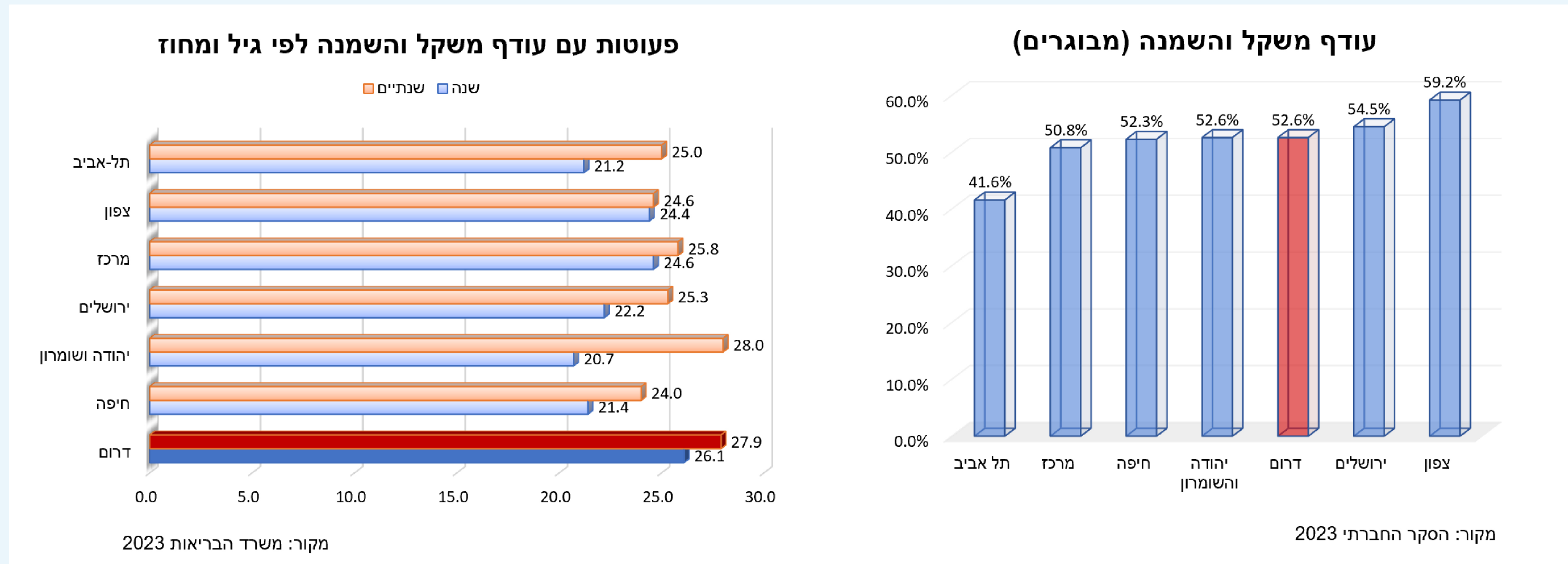
מקור: הסקר החברתי 2023

עישון סיגריות לפי מחוז

- במחוז דרום שיעור העישון הגבוה ביותר בארץ
- שיעור עישון נרגילה באוכלוסייה הערבית גבוה פי 5 בהשוואה לאוכלוסייה היהודית*
- עישון גורם לבעיות בריאותיות שונות כמו מחלות לב, סרטן, ומוות

עודף משקל והשמנה

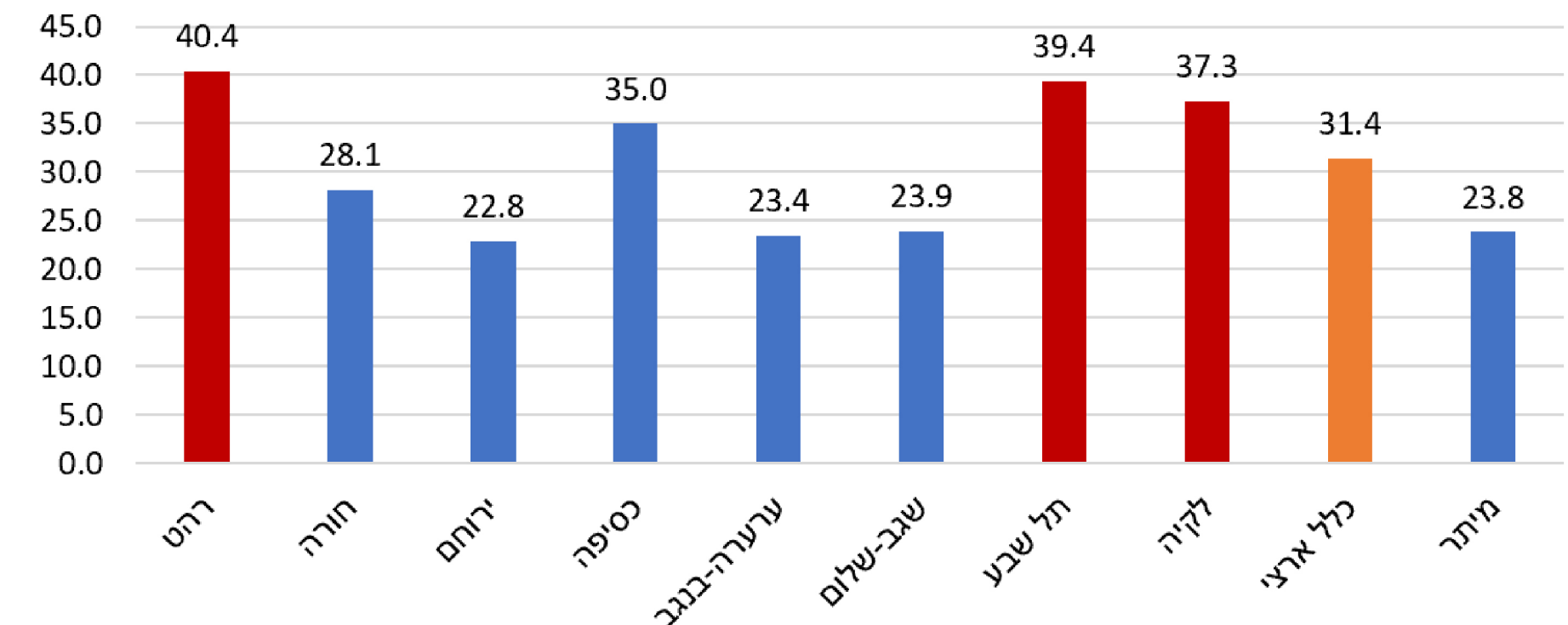
- שיעורי עודף משקל והשמנה בפעוטות ומבוגרים במחוז דרום הם מהשיעורים הכי גבוהים בארץ
- הבעיה מתחילה מגיל נמוך!
- מדובר במגמות המשפיעות על אורך חיים, איכות חיים, סוכרת, מחלות לב וכו'

נכנסים יותר לעומק..

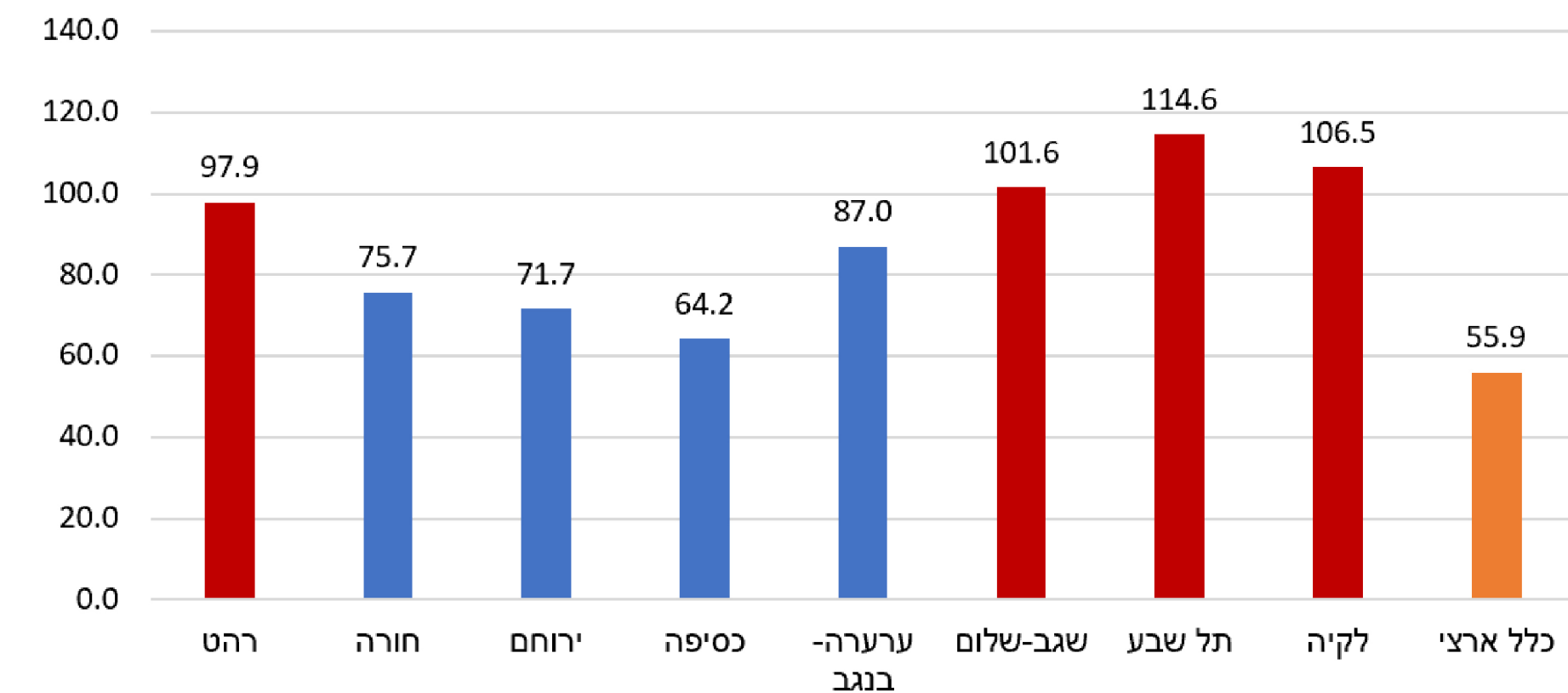
- המגמה המסוכנת של עודף משקל והשמנה נמשכת ברוב היישובים הערבים בנגב (כמו רהט, תל שבע, ולקיה) בכיתה ז' יש צורך להתמקד בתלמידים ביישובים אלו (לעודד אוכל בריא, בתי ספר מקדמי בריאות, וכו')
- שיעורי הסכרת הכי גבוהים נצפו בתל שבע, לקיה ורהט; הם סובלים מעודף משקל והשמנה כבר מגיל צעיר..
- יש להגיע גם למתבגרים ולהנגיש ידע בנושאים כמו תזונה, בישול בריא, פעולות גופניות, וכו'

מקור: רשויות מקומיות 2023

עודף משקל והשמנה - כיתה ז' - תשפ"ג 2022/23

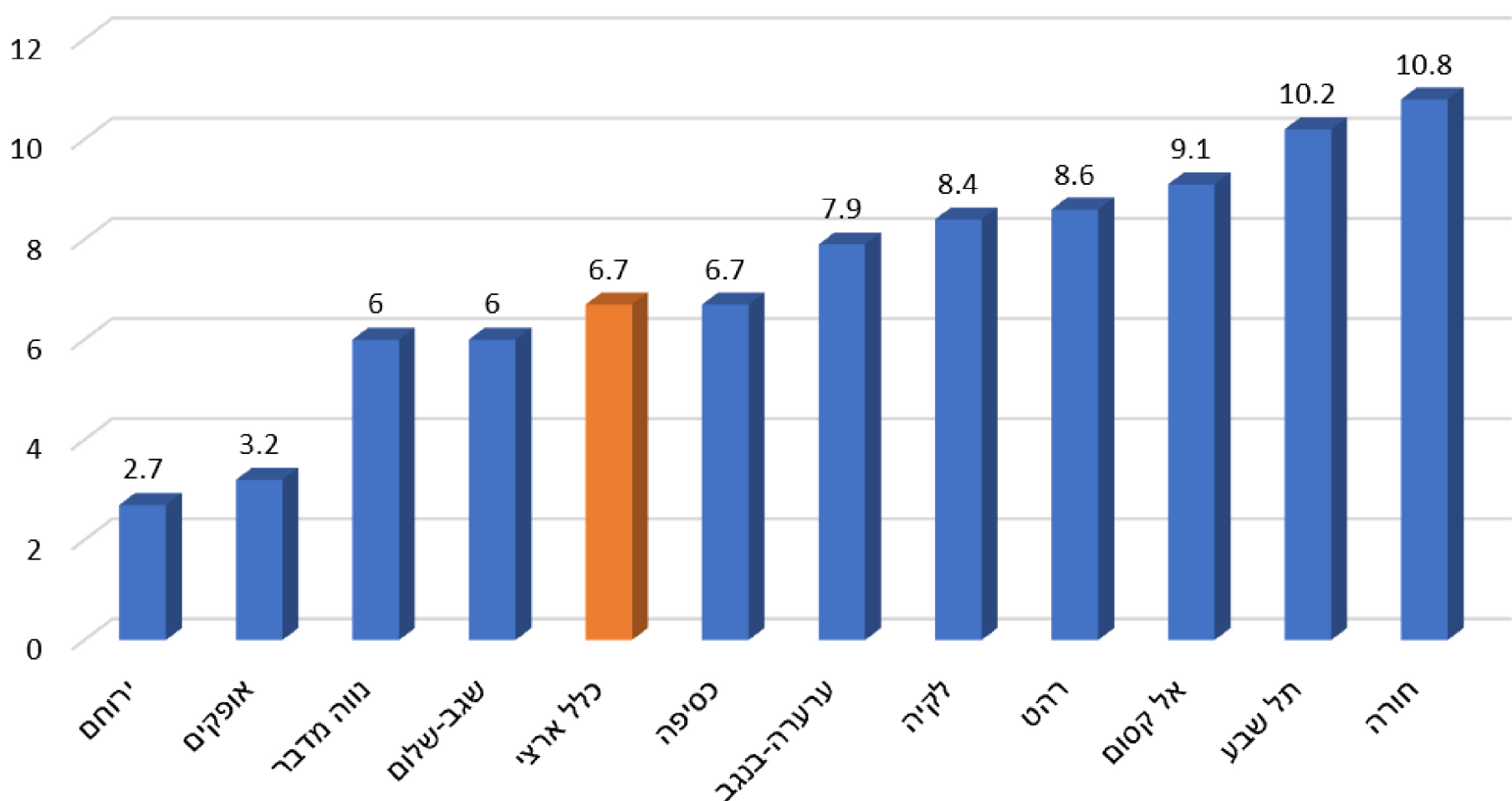

שיעור מקרי סוכרת מתוקן ל-1,000 תושבים (2019-2017)

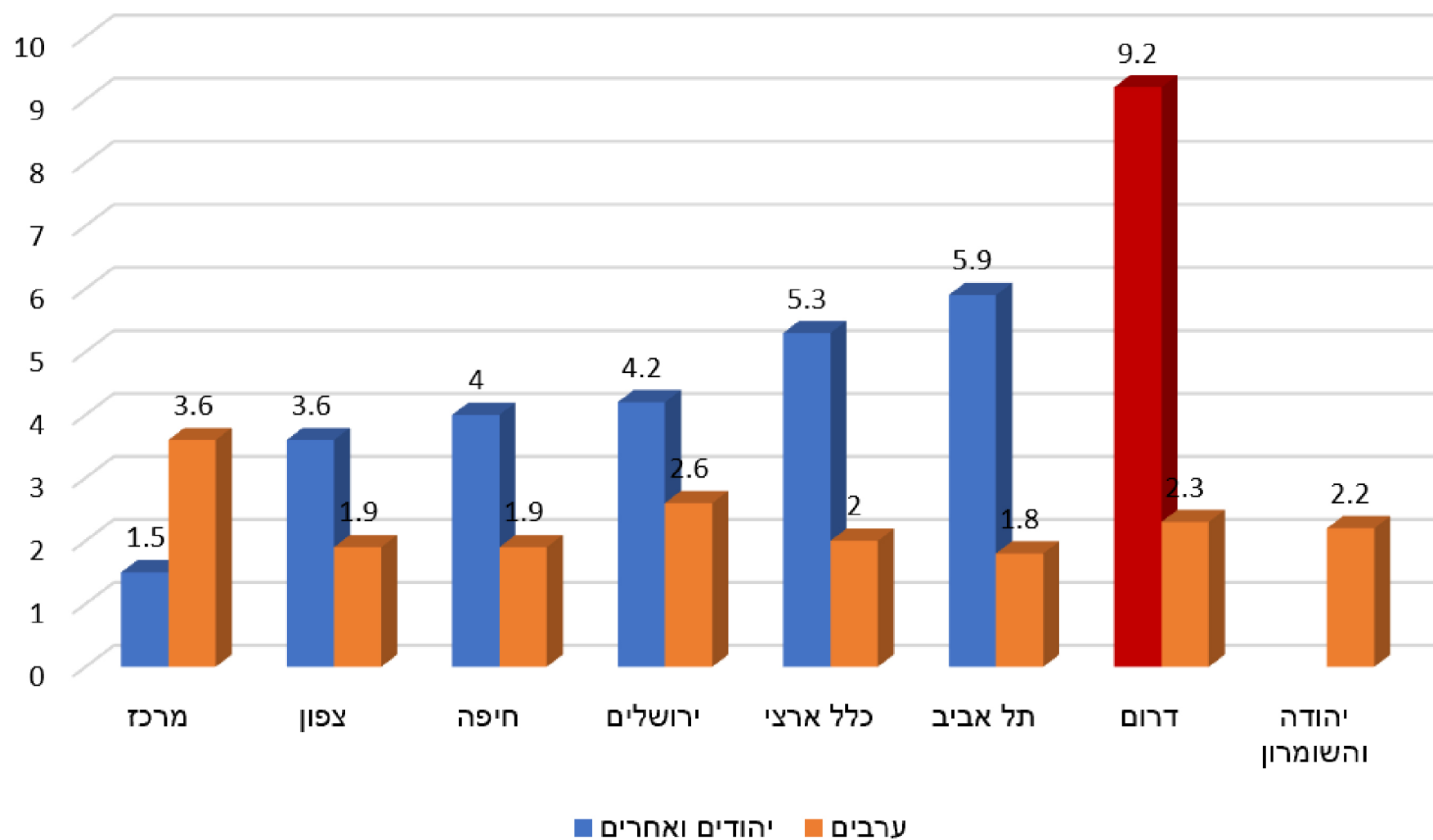
נתונים דמוגרפים: תמותת תינוקות

שיעור תמותת תינוקות בנפת באר שבע לפי יישוב (ממוצע)
2023-2019

מקור: רשויות מקומיות 2023

שיעור תמותת תינוקות לפי מחוז וקבוצת אוכלוסייה 2023

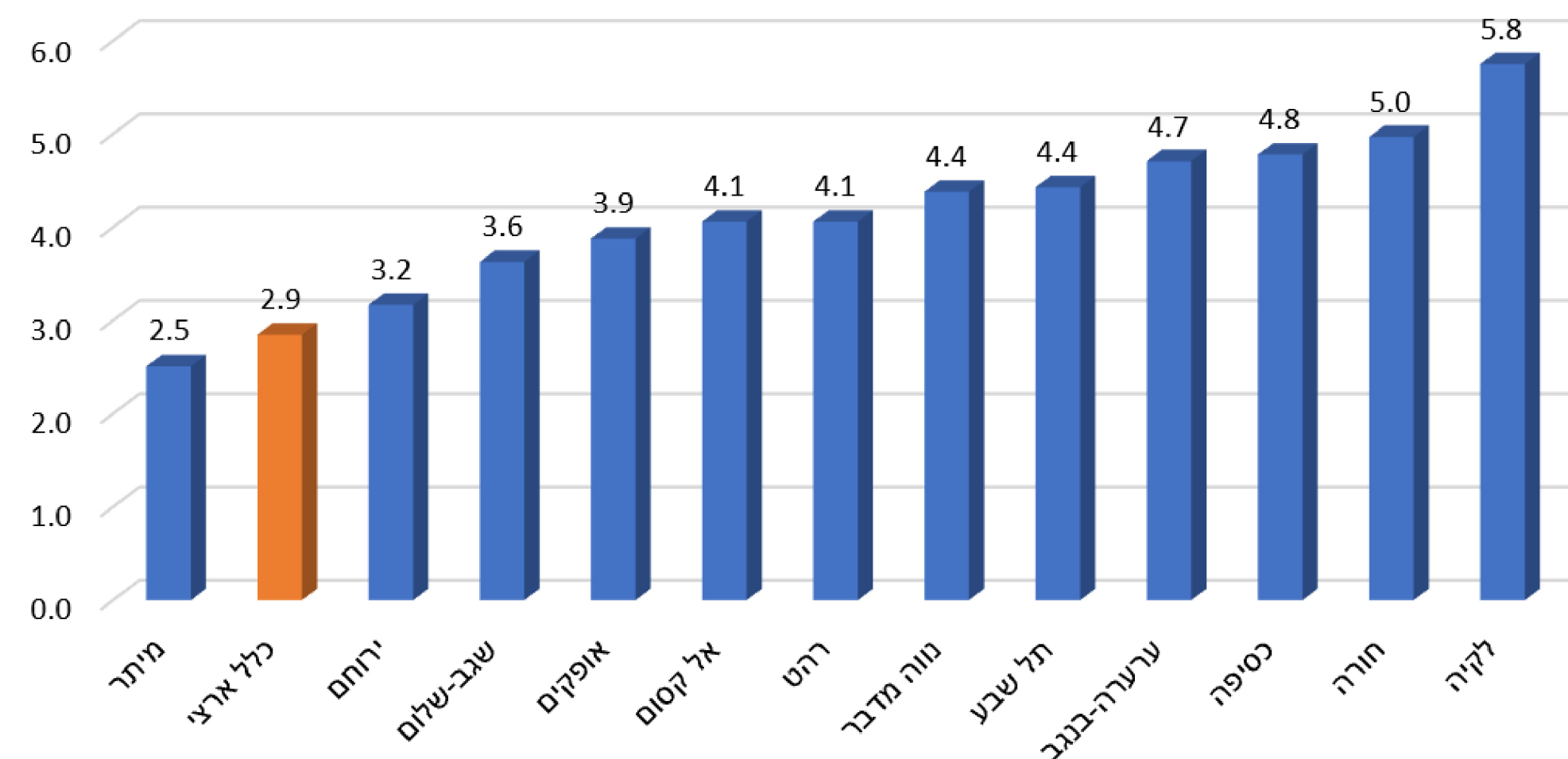

מקור: משרד הבריאות 2025

- שיעור תמותת תינוקות בשנת 2023 היה הכי גבוה במחוז דרום
- המצב יותר חמור ביישובים כמו חורה, תל שבע ויישובים בדואים אחרים
- גורמים אפשריים: תת-תזונה, זיהומים (דלקת ריאות), מים מזוהמים, וכו'

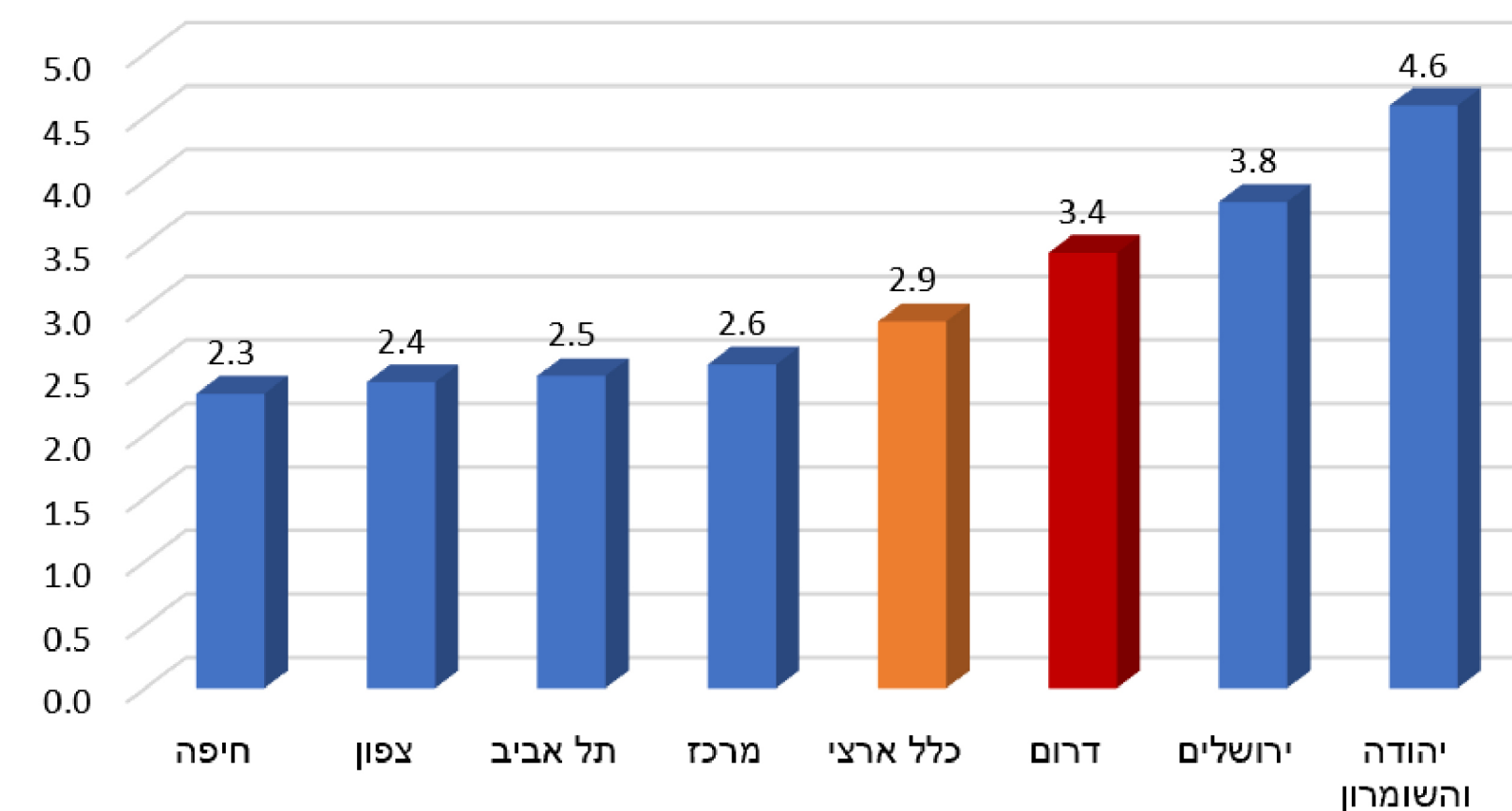
נתונים דמוגרפים: שיעור פרייון

שיעור פרייון בנפת באר שבע כולל 2019-2023

מקור: רשויות מקומיות 2023

שיעור פרייון לפי מחוז (2022)

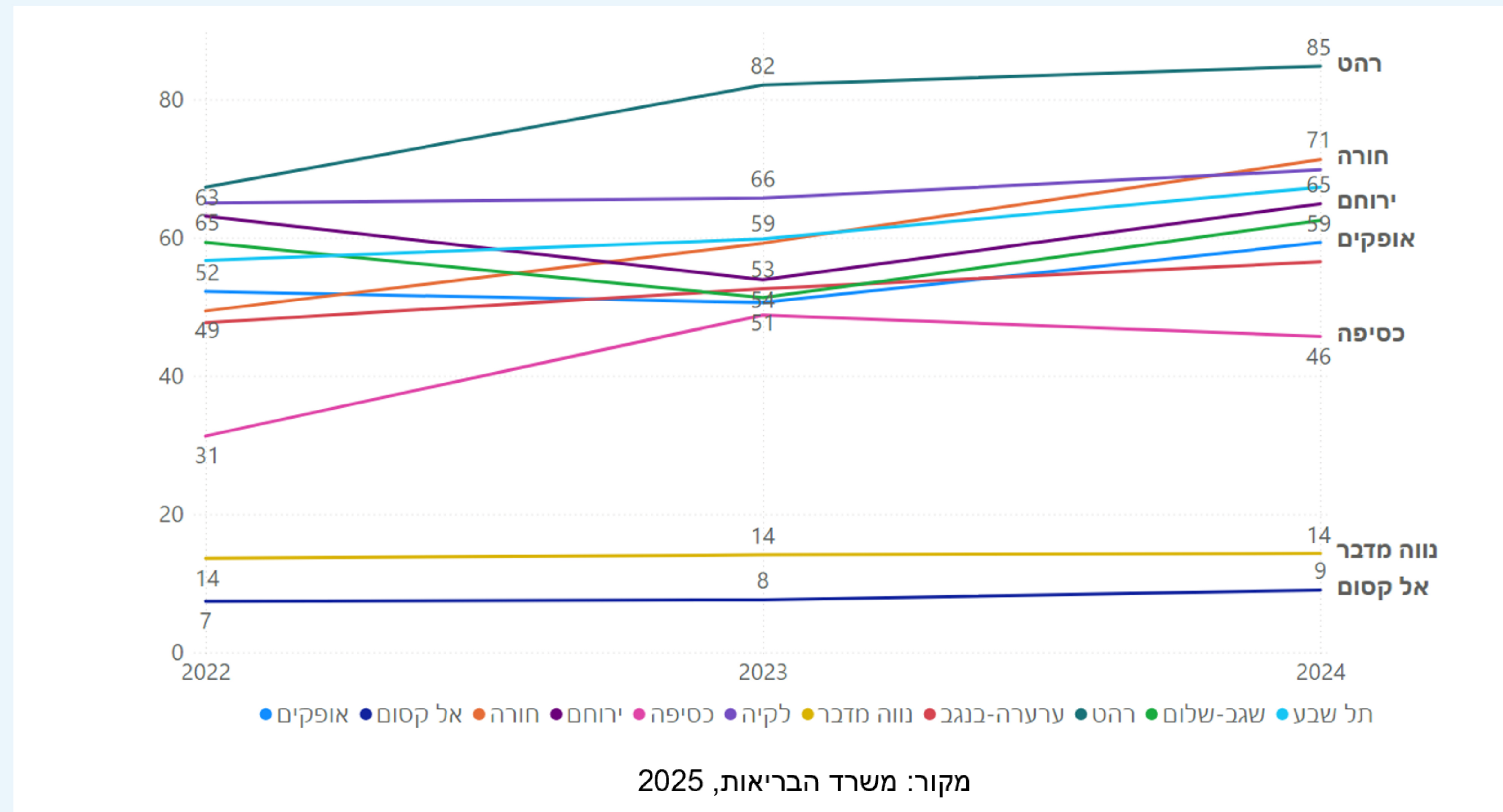

מקור: למ"ס ומרשם האוכלוסין 2022

- שיעור פרייון בכל היישובים הבדואים שנבדקו היו יותר גבוהים מכלל הארצי
- יש קשר בין שיעור תמותת תינוקות ושיעור פרייון ($p=0.018$)

היפגעות ילדים

היפגעות ילדים (גיל 0-17) – מיון (שיעור ל-1000 ילדים) 2022-2024

היפגעות ילדים

- היפגעות ילדים היא הגבוהה ביותר ברהט, חורה, לקיה ותל שבע
- הנתונים מחייבים חשיבה מחדש על תכנון המרחב הציבורי ושיפור תשתיות החצייה
- החזון: יצירת מרחבים בטוחים וסביבה מוגנת המותאמים לצרכי הילדים, במטרה להבטיח את ביטחונם בכל תחומי החיים
- אלה אותם היישובים אשר סובלים מכמה בעיות: שיעורים גבוהים של סכרת, עודף משקל והשמנה, ותמותת תינוקות

הצעדים הבאים: מטיפול לביצוע

- **טיפול ותיעדוף מטרות: זיהוי תחומי הליבה לטיפול הבריאות, במטרה להעניק טיפול שורש מעמיק בבעיות המרכזיות**
- **מיקוד גאוגרפי ותוכני: איתור המוקדים והאוכלוסיות הדורשים התערבות, לצורך ניצול מיטבי של תקציב ומאמץ ארגוני**
- **אופטימיזציה של משאבים: הפיכת נתונים לתוכנית עבודה ממוקדת שתבטיח מקסימום השפעה במינימום משאבים**

תכנית עבודה 2026

מחקרים:

- השמנת יתר בנגב: ניתוח רב-משתני (גיל, מגדר ומיקום גאוגרפי) בשיתוף סורוקה - מרכז רפואי אוניברסיטאי ושירותי בריאות כללית.
 - אפיון דפוסי עישון: בחינת מגמות והרגלי צריכה בקרב האוכלוסייה הבדואית.
 - הרגלי תזונה וצריכת סוכרים: מחקר עומק בנושא צריכת מזון מעובד ומשקאות ממותקים.
- הצעת מחקר על בטיחות ילדים: מחקר משותף עם ארגון "בטרם" בנושא היפגעות ילדים במרחב הביתי והציבורי.**